

hoogspanning van schier doodelijke voltage. Welnu, daarmee zegt deze paedagogiek, dat zij haar hoogste waarden vindt in het werkelijk aanwezige; de veelheid van het voor haar werkelijk en concreet aanwezige is de sfeer, waarin zij de laatste principia en de leidende waarden zoekt.

Immers het begrip „leven” staat in deze school ook tegenover hetgeen boven den tijd uitgaat, het eeuwige, met zijn over den tijd heerschende wetten. Van de over het tijdelijke heerschende idee, van de macht, waaronder het leven zich bukken moet wil men niet weten, ook al is 't dan waar, dat men 't leven ook weer niet, zooals in de naturalistische school ziet als een proces van elementen en wetmatigheden. Maar ondanks het feit, dat men hier van het leven spreekt als van een stroomenden rijkdom van oneindig bewogen en elkander doordringende gestalten, blijkt het toch niet te loochenen, dat men in deze school de psyche alle eer geeft; ondanks de waarde, die deze beschouwingen hebben, doordien ze meewerkten tot een teruggaan tot de gedachte van de eenheid der zielsbelevingen, willen ze toch van een boventijdelijke logische idee niet weten, en alzoo maken ze de vraag omtrent de opvoeding tot een vraag naar het levensnut en zoo berekent men toch ook hier weer vanuit het tijdelijke de opvoedkundige wetten en waarden. De beteekenis van de opvoedkundige idee, is tenslotte geheel afhankelijk van hare waarden voor het leven. Alleen maar als middel om het leven te dienen heeft ze waardij, niet opzichzelf. En wanneer de stage vervloeiing van het leven weer iets anders eischt — wel dan zal zelfs de waarheid van de levenspaedagogiek tot onwaarheid worden. Zoo delft ál te ontijdig deze beschouwing haar eigen graf. En hoewel waardevolle gedachten in deze „Lebenspädagogik” naar voren kwamen — moeten we toch in verband met de vraag die ons bezighoudt, zeggen dat haar paedagogiek enkel door berekening aan het huidige leven ontleend wordt, en ze dus de oude tegenstelling niet heeft overwonnen.¹⁾

Wil de levenspaedagogiek door het spreken van de totaliteit en de eenheid der levensgestalten alle levensvormen tot het ééne principe, dat van het leven zelf terugleiden, anders doen zij, die, schoon meermaalen met de zoopas besproken richting verwant, hun uitgangspunt zoeken in de samenleving. De paedagoog bij uitnemendheid van het pragmatisme, John Dewey²⁾ is de voornaamste woordvoerder dezer school, al is het ook, dat ten onzent Bergemann en

¹⁾ cf. Ettlinger, a. w. 19.

²⁾ John Dewey, *The school and the society* (1899); *My pedagogic creed* (1902); *Moral principles in Education* (1912); *L'Education au point de vue social* (*l'Année pédagogique*, 1913). Zie ook Chaparède in de inl. op „*L'Ecole et la société*,” de fransche vertaling van eerstgen. werk.